

Några växtnamn på malungsdialekt

Pell Algot Eriksson, Malungsfors

Nedan följer några dialektala växtnamn från Malungs socken. En stor del av materialet har hämtats från Niss Hjalmar Mattsons arkiv på kommunbiblioteket i Malung. Ordens uttal kan i många fall vara rätt så originella. Därför har jag sett mig nödsakad att använda några specialtecken för uttalet.

Uttalsbeteckningar:

a = a i hat

å = a i hatt

ô = ö i uppsvenskt för

1= tjockt l, som i dalmålets stol

dt, In = sammandragning (assimilation) av två ljud till ett tjockare, som uppsvenskans kort, fort, bort.

Om så har ansetts behövt för betoningen av vissa ord, har accent satts ut.

Akut accent som i **anden** = fågeln, eller grav accent som i **anden** = själen.

Vidare har ett särskilt betoningsstreck markerats under aktuella bokstäver.

Lusgras	Lopplummer (medel mot löss och loppor)
Fytt (fjöd dt), kattkrut	Lummersporer (nikt)
Fän	Fräken
Lönfän	Skogsfräken
Revrömpå	Åkerfräken
Stsäft	Skavfräken, skäfte
Ormgras	Ormbunke
Tål	Tall
Eris (-bustsi)	Enris (-buske)
Nåtô	Olika slag av nate och igelknoppar
Gras	Gräs
Löftgras	Myskgräs och hässlebrodd
Bregras	<i>Calamagrostis</i> -arter m fl bredbladiga gräs
Tåttål	Tåtelarter
Stsärgras	Tuvtåtel
Rössk	Kruståtel
Härå	Stagg
Kvicku	Kvickrot
Havvrå	Havre
Rög	Råg
Bögg, kônn	Korn
Svad th uvvu	Eriophorum-arter

Nålgras	Nålstarr, möjligen även tuvsäv
Står	Starr
Ditsi-star (dikesstarr)	Knagglestarr med flera arter
Böckblablommå	Liljekonvalj
Håndan as Mohår (Herrens hånder)	Jungfru Marie nycklar
(H-)isårbusti	Vide, i synnerhet jolster
Pårs	Pors
Bjerk	Björk
Allår	Al
Surbla	Ångssyra m fl Rum ex-arter
Mållå	Målla
Smållå	Smållglim
Arvå	Våtarv, hönsarv m fl
Nåttsibla-dzöltår(nåckros-suggor)	Nåckros (-fråhus)
Nolvesels-tuppår	Smårbollar (Nordvallssels-tuppor)
Båttsi-tuppå, tåskblommå	Kabbleka (grodblomma)
Tjålå-tuppå	Mosippa
Messåmmår-tuppå	Smårbomma
Rån	Rån
Dåggskål	Dåggkåpa
Håstråskå	Kråklåver
Småck- eller småtber	Smultron
Myrber/målltår	Hjortron / mogna
Tågber (med tågår = revor)	Stenbår
Fålber	Hallon
Kickelårsår	Kåringtånd
Mjåmmål-tuppå/Njåmmål-tuppå	Rådklåver (Njåmlå = humla)
Påsmåss-tuppå (Persmåss = 29/6)	Midsommarblomster
Filmjållksgras	Tåtårt och sileshår
Blåbjellå	Tåtårt
Nått å dag	Styvmorsviol
Ellmårtsi (eldmårke?)	Mjålkårt (trivs på brånd mark)
Kurmmil	Kummin
Slåtsi	Stråtta
Gittpås	Getpors, Skvattram
Lynniber	Lingon
Håndber	Odon
Trånuber	Trånbår
Grån	Ljung
Tråskå	Vattenklåver
Bruntuppå	Brunårt
Hårvtågår	Jordreva (våxten fastnade i råfsan)
Svinrot	Knålsyska (svinen åter gårna knålarna)

Jölpäl
Möntå
Viör
Penning-gras
Hölve-bustsi (hålvedsbuske)
Vändilrot
Fingärbör (fingerborg)
Tistil
Bölltistil
Gälntorå/Gånntorå
Kragötuppå
Gölgubbär
Måso
Måso-örör (moss-öron)
Söpp
Fesböllär
Ståndpärs, bråttöm

Potatis
Mynta
Kovall (båda arterna)
Penningört, skärvfrö
Olvon (märgen är mjuk och lätt att peta ur)
Vänderot
Ängsklocka
Tistel
Brudborste
Röllika'
Prästkrage
Olika arter fibblor och maskrosor
Mossa (även vissa lavar)
Islandslav
Svamp
Röksvampar av olika slag
Hjortsvamp (*Elaphomyces*) förr använd som afrodisiaka

"I Dalarna har hela växten utom roten fordom lagts på öl, för att detta skulle bli mera rusgivande" (Henriksson 1923). `Millefolium kallades galentåra och brukades på öl af somliga för humble, hwaraf folket skulle bli mycket yra och galna" (Linne 1734). "Galentora = umbellat som orsakar galenskap" (Säve 1849).

Citerad litteratur:

Henriksson, J. 1923: Vartill våra växter duga. Stockholm.

Linne C.von 1734: Iter Dalecarlicum/Dalaresan. Sv. Linnésällsk. Stockholm.

Säve, C. 1849: Dalmålet, samladt under en resa 1843. HS. Ups Univ. bibliotek, R 632:2.

Nätt ö Dag